

ГЛОСАРІЙ

з дисципліни «Юридичний аналіз та письмо»

Автономне поняття – основний юридичний термін, що за змістом та обсягом тлумачення є однаковим для застосування в усіх справах ЄСПЛ, незалежно від його значення та інтерпретації в національних правових системах держав-учасниць ЄКПЛ.

Аналогія закону (аналогія юридичних правил) - застосування для подолання прогалини юридичного правила, що регулює подібні за змістом правові відносини.

Аналогія права – застосування для подолання прогалини загальних, конституційних чи галузевих принципів права.

Аргумент - судження, за допомогою якого в процесі доведення встановлюється істинність тези.

Аудит юридичного правила - перевірка отриманого з джерела права юридичного правила на його застосовність до справи та чинність.

Буквальне (адекватне) тлумачення - тлумачення, в результаті якого зміст виведеного юридичного правила збігається з буквальним (дослівним) текстом джерела права.

Верховенство права (Rule of Law; у різних джерелах перекладається ще як «панування права», «правовладдя») – комплексний принцип права, що ґрунтується на загально визнаних правових цінностях, об'єднує загальні принципи права як засадничі вимоги до національної правової системи, правового регулювання, правотворчості, реалізації та застосування права і має на меті обмеження влади заради захисту прав людини.

Галюцинація - генерування ШІ на запит користувача переконливої, проте неточної чи взагалі вигаданої інформації.

Герменевтична модель юридичної аргументації – модель, що ґрунтується на досягненнях герменевтики (науки про розуміння смислу і тлумачення текстів), взаємозв'язку цілого з частинами, постійного руху думки «герменевтичним колом» від окремого (життєвих фактів, обставин) до загального (юридичних правил) і навпаки.

Дедуктивна модель юридичної аргументації – модель, що ґрунтується на логічному методі дедукції, тобто процесі виведення висновків із чинних юридичних правил: Якщо існує А (правова норма), то в ситуації Х можливе А-1 (правове рішення).

Доктрина «сталості юриспруденції» - судова доктрина багатьох правових систем романо-германської правової сім'ї, яка вимагає від судів дотримуватися сталої судової практики як важливого чинника єдності судової системи і національної правової системи загалом.

Закон - нормативно-правовий акт, що приймається за особливою уніфікованою процедурою вищим представницьким органом держави або на загальнодержавному референдумі народом, має вищу юридичну силу й регулює на загальному рівні найважливіші суспільні відносини.

Зворотна (ретроактивна) дія нормативно-правового акта в часі - регулювання нормативно-правовим актом як правових відносин, що виникли після набрання ним чинності, так і тих, що виникли до цього моменту і продовжуються.

Звужене (звужувальне) тлумачення - тлумачення, в результаті якого зміст виведеного юридичного правила виявляється вузьчим ніж буквальный текст джерела права.

Зрозуміле юридичне письмо (plain legal writing) - спосіб викладення правової інформації, який робить її доступною та зрозумілою для всіх читачів, незалежно від їхньої юридичної підготовки.

Індуктивна модель юридичної аргументації – модель, що ґрунтується на логічному методі індукції, тобто процесі формування загального висновку на основі аналізу конкретних фактів, життєвих обставин, соціальних умов та цінностей: Приймається рішення А, оскільки для цього існують певні аргументи: А1, А2...Аn.

Історичний метод тлумачення - з'ясування змісту юридичного правила за допомогою даних про історію (час, обставини) створення джерела права.

Канон тлумачення - принцип тлумачення юридичного правила.

Ключовий факт - юридично значущий факт справи, що є вирішальними для результату її розгляду, зумовлює відповідь на юридичне питання про те, чи застосовується право, що регулює спір, і якщо так, то як само.

Когерентна (цілісна) модель юридичної аргументації – модель, що ґрунтується на розумінні права не як замкненої статичної системи, а як процесу інтелектуальної кваліфікації, що базується на нагромаджених людством та юридичною практикою цінностях, принципах і підходах.

Колізія між юридичними правилами (юридична колізія) - суперечність (конфлікт) між кількома чинними юридичними правилами, що по-різному регулюють одні суспільні відносини (по-різному відповідають на юридичне питання, вирішують спір).

Концепція автономного тлумачення – концепція ЄСПЛ, згідно з якою Суд у своїй практиці з метою забезпечення її визначеності формулює автономні поняття (основні юридичні терміни, що за змістом та обсягом тлумачення є однаковими для застосування в усіх справах Суду, незалежно від їх значення та інтерпретації в національних правових системах держав-учасниць ЄКПЛ).

Критичне читання - складова критичного мислення, цілями якої є розпізнати мету автора, зрозуміти тон і переконливі елементи, а також розпізнати упередженість.

Критичний аналіз – практика вивчення тексту, претензії чи аргументу та виявлення прихованих структур, зокрема таких як: юридичні та неправові питання; передумови та гіпотеза; фактичні, теоретичні та ідеологічні передумови; нерозкриті упередження та упередження та ін.

Методика «Крок за кроком» - німецька правнича доктринальна методика поетапного вирішення юридичних проблем у сфері приватного права.

Нерелевантний факт - факт, що збігається з подією, проте не має відношення до справи і тому не впливає на її результат.

Нормативно-правовий акт - офіційний документ, що приймається (видається) уповноваженим суб'єктом правотворчості в уніфікованій формі та за спеціальною процедурою, призначенням якого є офіційне закріплення норм права.

Об'єктивний юридичний аналіз - процес вивчення і тлумачення правових текстів та ситуацій без упередження або суб'єктивної інтерпретації.

Обов'язкове юридичне джерело - джерело, в якому офіційно закріплюються обов'язкові юридичні правила (передусім норми права).

Переконливий юридичний аналіз - аналіз, що спрямований на переконання аудиторії у прийнятті певної інтерпретації або бажаного варіанта застосування права.

Порівняльно-правовий метод тлумачення - з'ясування змісту юридичного правила за допомогою його порівняння з правилами регулювання аналогічних правових відносин в інших національних та наднаціональних правових системах.

Правниче дослідження (в аспекті юридичного аналізу) - діяльність, спрямована на збирання правової інформації з різних джерел для прийняття обґрунтованих рішень у правовій сфері.

Правова визначеність (legal certainty; у різних джерелах перекладається ще як «юридична визначеність», «правова певність») — загальний принцип права і вимога верховенства права, що передбачає доступність з'ясування змісту права та юридично забезпечену можливість скористатися цим правом; крім іншого, обумовлює стабільність та єдність судової практики, можливість відступу судом від своєї попередньої позиції лише за наявності вагомих підстав.

Правова доктрина - визнана юридичною спільнотою та в її особі правовою системою впливова правова теорія, створена авторитетними правниками минулого й сучасності та закріплена в наукових працях, мотивувальних частинах рішень КСУ та загальних судів вищих інстанцій тощо.

Правова позиція ВС – висновок щодо застосування норм права, викладений у постанові ВС (касаційного суду у складі ВС, Великої Палати ВС), який є обов'язковим для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права, і має враховуватися іншими судами при застосуванні таких норм права.

Принцип єдності судової практики - необхідна складова вимоги правової визначеності, яка полягає у забезпеченні однакового правозастосування в судочинстві, що сприяє передбачуваності результату вирішення спорів між учасниками судового процесу.

Прогалина у правовому регулюванні - відсутність у чинних джерелах права юридичних правил, необхідних і достатніх для врегулювання суспільних відносин, що знаходяться у сфері правового регулювання (в аспекті юридичного аналізу справи - для відповіді на юридичне питання, вирішення спору).

Прогнозувальне (передбачувальне) письмо - синтезування норм права та інших юридичних правил із фактичними обставинами для аналізу конкретної життєвої ситуації та прогнозування ймовірного результату.

Проста мова - спілкування, де формулювання, структура та оформлення настільки чіткі, що читачі можуть легко знайти, зрозуміти та використати надану інформацію.

Розширене (розширювальне) тлумачення - тлумачення, в результаті якого зміст виведеного юридичного правила виявляється ширшим ніж буквальный текст джерела права.

Системний метод тлумачення – з'ясування змісту юридичного правила виходячи з розуміння права як цілісної системи норм і принципів (law as integrity), за допомогою його зіставлення з іншими юридичними правилами (передусім тими, що закріплені в цьому ж джерелі права, оскільки воно є цілісним системним текстом), а також із принципами права, визначення зв'язків між ними, їх взаємообумовленості.

Спеціально-юридичний метод тлумачення - з'ясування змісту юридичного правила за допомогою спеціальних юридичних знань із загальної теорії права і галузевих дисциплін.

Стандарт доказування - спеціальне правило, якими суд має керуватися при оцінці доказів.

Субсидіарне (переконливе, авторитетне) юридичне джерело - джерело, в якому не закріплюються обов'язкові юридичні правила, а містяться авторитетні правила їх тлумачення, реалізації та застосування.

Судова практика – усталена практика однакового вирішення судами певних справ, однакового застосування певних норм матеріального і процесуального права, яке визначається судами вищих інстанцій як зразок, еталон шляхом ухвалення відповідних рішень у конкретних справах.

Телеологічний (цільовий) метод тлумачення - з'ясування змісту юридичного правила за допомогою виявлення мети його створення і співвіднесення цієї мети з текстом юридичного джерела.

Тлумачення (інтерпретація) юридичного правила - з'ясування для себе змісту юридичного правила, а також у певних випадках роз'яснення його змісту іншим зацікавленим особам.

Топ - місце знаходження аргументів, точка зору для переконання у правильності своєї думки, первинний посил.

Факт - інформація про певну річ, дію, подію чи обставину.

Факт на задньому плані - довідковий факт, що надає інформацію, яка дозволяє краще зрозуміти контекст справи, допомагає побачити (уявити) загальну картину події, в якій відбувалися ключові факти.

Фактичний висновок - висновок, виведений із фактів логічним шляхом.

Філологічний (лексичний, граматичний) метод тлумачення - з'ясування змісту юридичного правила за допомогою філологічних знань (граматики, лексики, пунктуації) шляхом ретельного мовного опрацювання тексту джерела права, аналізу слів, словосполучень, речень.

Функціональний метод тлумачення - з'ясування змісту юридичного правила, виходячи з мети її застосування, використання для цілей відповіді на конкретне юридичне питання, вирішення конкретної юридичної справи.

Юридична аргументація – інтелектуальна юридична діяльність, що спрямована на обґрунтування чи спростування істинності правових положень за допомогою переконливих юридичних аргументів, доказів щодо правильності розв’язання спірного питання саме запропонованим шляхом, розуміння тексту певної норми, поширення її дії на конкретні відносини з метою настання юридичних наслідків.

Юридична мова – офіційна стандартизована мова, що використовується в юридичних джерелах і характеризується спеціальною юридичною термінологією.

Юридичне джерело (джерело права) – визнане певною національною правовою системою джерело, в якому містяться юридичні правила (одне чи кілька) і з якого їх бере правник для отримання відповіді на юридичне питання (вирішення юридичної справи).

Юридичне мислення – інтелектуальна діяльність, яка полягає у використанні юридичних засобів під час розв’язання юридичних задач.

Юридичне письмо – будь-яке письмо в межах правничої професії, яке має на меті чітко, лаконічно і точно передати інформацію правового характеру іншим зацікавленим особам (замовникові юридичних послуг, клієнтові адвоката, суду, учасникам судового провадження тощо).

Юридичне питання – породжене, зумовлене юридичним спором питання, на яке треба відповісти для того, щоб вирішити юридичну справу.

Юридичне правило – (1) обов’язкове чи рекомендоване правило регулювання правових відносин, накладання якого на юридично значущі факти справи дає можливість відповісти на юридичне питання; (2) правило тлумачення, реалізації чи застосування юридичних правил, зокрема вирішення складних випадків (подолання юридичних колізій та прогалин у правовому регулюванні).

Юридичний аналіз – інтелектуальний процес дослідження правником (адвокатом, прокурором, суддею та ін.) обставин справи, формулювання юридичного питання, виокремлення юридично значущих фактів, пошуку юридичних правил у джерелах права, аудиту і тлумачення цих правил, їх накладання на юридично значущі факти і формування відповіді на юридичне питання (юридичного висновку).

Юридичний висновок (Legal Opinion) – судження, яке формулює правник, аналізуючи певне юридичне питання або ситуацію, надає цьому правову оцінку і формулює пораду/спосіб розв’язання зазначеної проблеми; це підсумок юридичного аналізу, який надає чітку та обґрунтовану відповідь на юридичне питання.

Юридичний дизайн – послідовний процес мислення та практичний набір інструментів, які дозволяють фахівцям у галузі права цілеспрямовано розробляти юридичні продукти, послуги та системи, які роблять юридичні тексти більш людськими, доступними та зрозумілими, забезпечують створення грамотних, візуально привабливих та легких для читання юридичних документів.

Юридичний термін – слово або словосполучення, яке має чітко визначене правове значення і використовується для опису правових реалій та понять; є основним елементом юридичної мови.

Юридично значущий факт – факт, що породжує, змінює чи припиняє спірні правові відносини, які є предметом юридичного аналізу справи.

IRAC – методика юридичної аргументації й аналізу загалом, аналітичний процес структурування юридичного мислення з метою отримання відповіді на юридичне питання (вирішення справи); аббревіатура, що означає «Питання», «Правило», «Аналіз / Застосування» та «Висновок»; акронім (Issue, Rule, Analysis / Application, Conclusion), який використовується для позначення цього аналітичного процесу.